

LEGENDEJAGERSQUEESTEN

Land's vergeten vestingwerken

EEN LEGENDEJAGERSQUEESTE VANUIT
PANNENKOEKENHUIS KOECKERS
DEN HOUT

30 km

2-3 uur

excl. wachttijd bij het pontje

OP OORLOGSPAD

Het verleden is als een schatkamer vol verhalen. Dagelijks loop je over paden die door de tijd zijn gewrocht. Onder de vele voortschrijdende voeten liggen lagen zand die elk in een eigen tijd zijn gelegd. Wij nemen je mee over deze paden en door de tijden heen. De tijd waarin dit gebied gekenmerkt werd door strijd. De Tachtigjarige Oorlog of beter gezegd De Grote Opstand.

De strijd tussen de protestantse Staatse troepen uit Holland en het katholieke Spaanse leger kent vele wendingen. De stad Breda wisselde in die tachtig jaar maar liefst zes keer van overheerser. Dat waren de Staatsen of protestanten onder aanvoering van stadhouder Willem van Oranje. Of de gevreesde Spanjaarden (Paaps of katholiek) onder aanvoering van Koning Filips II.

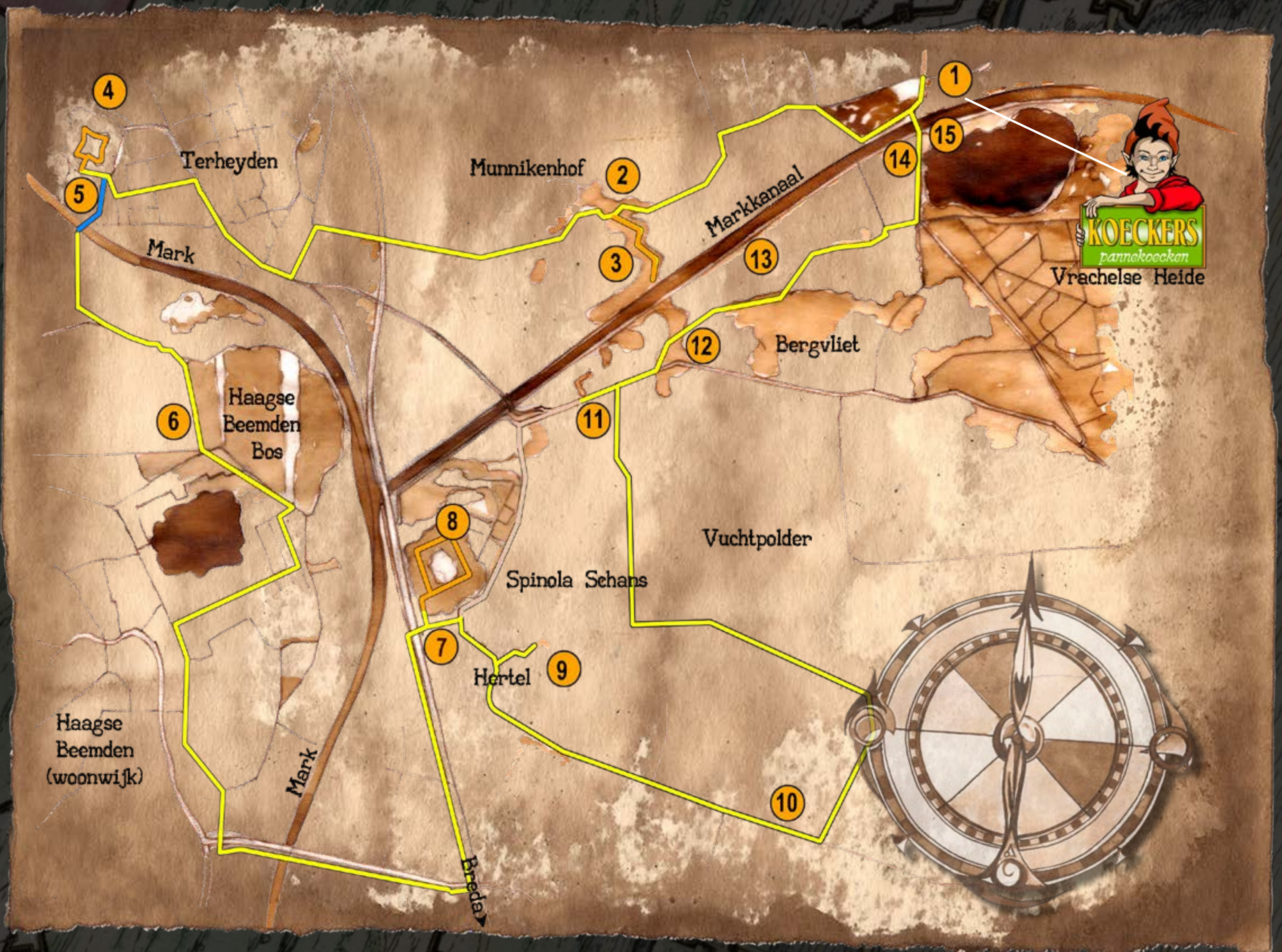
Willem van Oranje

Filips II

Bijzondere heldendaden zoals die van de moedige Turfschipper, maar ook indrukwekkende fortificaties van Menno van Coehoorn kenmerkten deze tijd en deze streek, ten noorden van Breda. Bijna niemand ziet ze. Maar ga met ons op stap. Wij zullen je deze verborgen historie tonen! Gegarandeert dat je dit landschap na vandaag met andere ogen bekijkt!

DE LANDKAART

1. Pannenkoekenhuis Koeckers
2. Munnikenhof
3. Buytenplaats Munnikenhof
4. De Kleine Schans
5. Het pontje over de Mark
6. D'n Heksenweel
7. De Grote - of Spinola Schans
8. Pauze
9. De Vuchtpolder
10. De redoute
11. Het Spaanse kerkhof
12. Opnieuw Munnikenhof
13. Kasteel Bergvliet
14. Het Pannenhuis
15. Tweede Wereldoorlog

WAT INSTRUCTIES EN AFSPRAKEN

*Je leest de route en de tekst als één verhaal.
Maar voor de duidelijkheid staat er bij de
routebeschrijvingen telkens dit symbool en zijn de
routebeschrijvingen cursief gedrukt.
Start bij 1: Pannenkoekenhuis Koeckers in Den Hout*

VOOR U OP PAD GAAT!

Let goed op het verkeer.
Neem afval mee terug en werp het bij het
restaurant in de vuilnisbak.
Laat niets in de natuur achter, verniel niets en blijf op
de paden.
Zo kunnen na jou, ook vele anderen van deze tocht en
dit gebied genieten!
Voor alle legendetochten zijn de voorwaarden van
toepassing, zoals op onze [website](#) vermeld.

*Vanuit Pannenkoekenhuis Koeckers linksaf richting het
kanaal. Voor de brug rechtsaf (Markkanaalpad). Houd
rechts aan tot de kruising. Ga Linksaf (Bankenweg) in
tot het einde van de straat.*

2. MUNNIKENHOF

Het gebied dat je nu betreedt, werd stelselmatig in de Middeleeuwen afgegraven voor de turf. Norbertijner monniken van Middelburg beheersten hier de turfhandel en kochten destijds een hoeve verderop. Munniken verwijst dus naar monniken.

Einde Bankenweg: linksaf (Witteweg/Munnikenhof).

Hier sta je nu

Vanuit de lucht is de vorm van de Munnikenhof goed te zien en ook hoe deze door het kanaal wordt doorsneden

3. BUYTENPLAATS MUNNIKENHOF

Buytenplaats Munnikenhof was vanaf 1324 bezit van de Norbertijner monniken. Later was het de woonstee van vele legerofficieren tot 1624. De Buytenplaats is in 1967 pas gesloopt. Op deze plaats staat nu de minicamping.

In de bocht in het bosachtige deel kun je de fiets even wegzetten. Ga daarna links het pad in.

MENNO VAN COEHOORN

Het pad zigzagt hier door het landschap. Deze restanten van de vestingwerken maakten onderdeel uit van het Zuiderfrontier of de Zuider-Waterlinie die zich uitstreckte van Bergen op Zoom tot Grave. Vestingwerken die de Spaanse en Franse troepen uit Holland moesten weren.

Trok de vijand op, dan kon men de gebieden ten zuiden van deze vestingwerken onder water een dun laagje laten lopen. Inundatie heette dat ook wel. Het laagje water was te diep om met paarden en karren beladen met oorlogstuig te rijden, maar te ondiep om te varen. Vanaf de vestingwerken kon men een gebied overzien en desnoods verdedigen.

Het brein achter deze vestingwerken was Menno van Coehoorn (1641 - 1704). Misschien een goed idee, maar van inundatie is het hier uiteindelijk nooit gekomen.

4. DE KLEINE SCHANS

Molen de Arend

Volg de Munnikenhof tot aan Terheijden (let op: de weg maakt uiteindelijk een scherpe bocht naar links).

Ga hier rechtsaf (Hoofdstraat).

Volg deze tot aan Molen de Arend.

Ga met de fiets aan de hand linksaf om de molen het pad op.

Je kunt hier om de Kleine Schans lopen.

Als je wilt kun je vanaf het zuiden het Bolwerk in.

Op deze plek lag in 1590 het Spaanse kamp Roma. Later werd het een vestingwerk van het Zuiderfrontier. Van 1637 tot 1680 werd de schans gebruikt om de schepen op de Mark te beschermen. Rond 1838 werd de Schans, net als de Munnikenhof hersteld vanwege de Belgische Opstand.

5. DE MARK EN DE BEROEMDE TURFSCHIPPER

In de haven ligt het Markpontje dat je in het zomerseizoen naar de overkant brengt. Klik [hier](#) om de vaartijden in te zien. Lees tijdens de overtocht op je gemak eens het volgende verhaal of luister naar een van de legendejagers. [Beluister het hier](#).

Breda is in de Tachtigjarige oorlog zes keer van bezetter gewisseld. Dan was Breda Staats (Hollands en dus protestants) en dan weer Spaans (Katholiek). In 1581 viel Breda in Spaanse handen. Wie uiteindelijk met het idee kwam om in 1590 naar het voorbeeld van het paard van Troje de list in Breda toe te passen is niet helemaal duidelijk. Misschien was het Adriaen van Bergen, de turfschipper of anders Prins Maurits. In die tijd hield men de transporten met vracht naar Breda tegen. Van Bergen liet zijn schip ombouwen zodat het plek bood aan 65 soldaten. Maar op de afgesproken dag versliep de schipper zich. Een nieuwe datum werd geprikt. Toen ze eindelijk vertrokken deden zich andere problemen. Het waterpeil was laag, het vroom dat het kraakte en het schip maakte al snel water. Na een barre tocht over de Mark en een controle door de Spanjaarden die maar ternauwernood afgewend kon worden, kwam het schip dan eindelijk aan bij het kasteel in Breda. Daar kon de bemanning de Italiaanse huurlingen in het kasteel overmeesteren en de legers van Maurits die inmiddels al naderden de stad binnen laten. Breda was bevrijd... voorlopig.

NEEM JE HET PONTJE NIET?

*Ga dan links langs de haven naar de hoofdstraat.
Rechtsaf over de brug en bij de tweede stoplichten
oversteken (Hartelweg). Zet daar de fiets weg en lees
verder bij Spinolaschans.*

HEB JE HET PONTJE GENOMEN?

*Volg dan het fietspad (houd links aan).
Bij de woonwijk maakt het fietspad een scherpe bocht
naar rechts.*

*Blijf het fietspad volgen, je rijdt om de Asterdplas
heen.*

Na het scouting gebouw linksaf (Rietdijk).

Eerste straat rechtsaf (Krommedijk).

*In de bocht rechtsaf tot de kruising met de
Heksendans. Linksaf.*

Steek de Emerparklaan over.

*Neem het pad aan de linkerkant (Goudenmuntenpad)
Linksaf Haverpad.*

6. D'N HEKSENWHEEL**

Dit pad... je zou het haast niet zeggen, herbergt één van Breda's mooiste verhalen.

HET VERHAAL VAN D'N HEKSENWHEEL.

Ooit was hier een peilloos diepe poellangs het Haverpad. In het modderige water, zo zei men, zou een schat liggen. Velen hadden zich er al aan gewaagd om te poel in te duiken en de schat voor zich te winnen. Maar geen van hen keerde terug.

Toch lukte het uiteindelijk. Op een vroege zondagmorgen doken enkele boerenjongens in het donker water naar de schat. En warempel, zij vonden een zware metalen kist, daar op de bodem. Ze haakten er hun paarden met zware kettingen aan vast en lieten de dieren trekken.

Met veel geploeter wisten zij de schat boven water te krijgen. Juist op het moment dat de klokken voor de mis begonnen te luiden. Maar de jongens trokken verder. Zo'n schat lieten zij zich niet ontglippen.

"Onze Lieve Heer zal dat best begrijpen," zeiden ze en ploeterden voort.

Plotseling vloog er een fazant op de driepoot en riep: "Gij negeert de kerkklokken? Dan behoort de schat nu voor eeuwig de duivel toe". De fazant vloog op, de kettingen braken en de schat? Die ligt nog altijd in het modderige water, zegt men.

Vervolg het Haverpad en Dwarsmoerenpad.
Op de kruising ga je linksaf (Moerenpad).
Steek de Emerparklaan over
Op de splitsing rechtsaf (Rietdijk). Dit gaat over in
Achter Emer en gaat uiteindelijk onder de Moerlaken
door.
Op de splitsing ga je linksaf, parallel aan
Moerlaken en over de brug.
Bij stoplichten rechtdoor.
Tweede stoplicht linksaf (Terheijdenseweg).
Kies het fietspad aan de rechterkant van de
weg.
Fietspad gaat over in Hartelweg.
In de haakse bocht naar rechts mag je even
afstappen (Parkeerplaats Staatsbosbeheer).

Hier raakt deze legendetocht
die van Landgoed Burgst:

“BURGST, BETOVERDE OASE

[Klik hier voor deze legendetocht](#)

7. DE SPINOLASCHANS

Het machtigste vestingwerk van dit deel van het Zuider-frontier was de Grote of Spinolaschans. Nog altijd is de vesting zeer aanwezig in het landschap. Maar zeg nou zelf, je zou dat misschien zo niet zeggen. Vanaf de straat gezien lijkt het niet meer dan een klein bos.

Maar vanuit de lucht is het duidelijk dat hier ooit een vesting stond.

Onder je voeten ligt de wal waarop de vesting in 1624 werd gebouwd door de Spaanse veldheer Ambrogio Spinola. Voor die bouw werden stenen van de hoeven van het gehucht de Hertel gebruikt. Bewoners van de Hertel werden verdreven.

8. PAUZE

Van fietsen krijg je dorst en honger!
Als je al trek krijgt, dan hebben wij goed nieuws!

Maak op deze historische plek een selfie, waaruit duidelijk blijkt dat je de Spinolaschans heeft bereikt (Bijvoorbeeld met het informatiebord of de brug op de achtergrond).

Als je deze selfie bij Pannenkoekenrestaurant Koeckers in Den Hout toont, krijg je

10% KORTING op de rekening!

9. DE VUCHTPOLDER

Na de overgave van Breda, elf maanden later, werd de vesting afgebroken zodat anderen geen gebruik konden maken van deze strategische plek. De Tachtigjarige oorlog woedde voort. Frederik Hendrik besloot in 1637 om Breda te veroveren met een nieuw beleg. Daarbij herbouwde hij de Spinolaschans. Waar Spinola elf maanden nodig had om Staats Breda op de knieën te krijgen, kostte het Frederik Hendrik naar elf weken om de Spanjaarden te verdrijven.

Je kunt de hele schans rond wandelen als je dat wilt. Vervolg de route vanaf het parkeerterrein. Bij het verlaten van het parkeerterrein, linksaf. Op de T splitsing rechts (ook Hartelweg) Na ongeveer 250 á 300 meter ga je linksaf en na ongeveer 150 á 200 meter rechtsaf.

De uitkijkplaats

Neem even enkele minuten om hier over de Vuchtpolder uit te kijken. Ban alle geluiden uit en probeer je voor te stellen dat dit gebied bij inundatie helemaal onder een dun laagje water kon komen staan. te ondiep om over te varen, maar te diep om met oorlogsmaterieel doorheen te sjouwen. Een puik stukje verdedigingswerk... totdat men het vliegtuig had uitgevonden.

Nu is de Vuchtpolder een oase van rust. Een nat natuurgebied dat een thuis biedt aan weidevogels als de grutto, de tureluur, de kievit en de scholekster. Maar ook de steeds zeldzamere veldleeuwrik die bij onraad heftig twitterend tot ongekende hoogten opstijgt.

10. DE REDOUTES VAN SPINOLA

Ga terug naar de weg en ga linksaf (Oude Baan). De Oude Baan gaat over in de Zwarte Dijk. Ter hoogte van Parkhoeve Breda-Noord (kinderboerderij) vind je aan je linkerkant een typisch bouwwerk. En na 200meter nog een.

Dit zijn redoutes, ook vestingwerken, maar niet zoals je zou verwachten van Menno van Coehoorn. Toen de Italiaanse veldheer Ambrogio Spinola in naam van de Spaanse bezetter een beleg om Breda sloeg, liet hij in korte tijd een uitgebreid stelsel aan kleine vestingwerken bouwen. Dit om te voorkomen dat de Staatse troepen onder aanvoering van Maurits de stad konden bereiken.

Hieronder zie je de vestingwerken van Spinola ten tijde van het beleg 1624-1625 (voor de oriëntatie; links ligt het noorden)

De Vuchtpolder

De Redoutes

11. DE SPAANSE BEGRAAFPLAATS

We fietsen verder oostwaarts en gaan linksaf (Nieuwe Dijkje).

Linksaf (Moerdijkje en Middenweg)

Aan het einde van de Middenweg linksaf (Salesdreef)

Pas op! Hier wordt hard gereden!

Na ongeveer 200 meter ligt er rechts een bosje naast de weg.

Diep onder de wirwar aan wilde begroeiing liggen Spaanse slachtoffers van de oorlog begraven. Je bevindt je op een Spaanse begraafplaats.

Het offensief van Frederik Hendrik was fel en aan beide werden grote verliezen geleden. Maar gesneuvelde vijanden werden niet tussen het 'eigen' volk begraven.

12. OPNIEUW MUNNIKENHOF

Rijd weer in de richting waarvan je kwam, maar sla niet de Middenweg in. Volg de Salesdreef tot je vlak voor de bocht linksaf het pad in kunt. Nogmaals! Pas op! Er wordt hier hard gereden!

Dit is het koestraatje. Je bevindt je wederom in de restanten van het vestingwerk, de Munnikenhof waar je eerder ook al was.
In 1905 werd dwars door dit vestingwerk het Markkanaal gegraven, verbinding tussen de Mark en Oosterhout.

Ook dit vestingwerk valt nauwelijks op, tenzij je het vanuit de lucht bekijkt. (op de gele stippen doorkruis je de vestingwerken. Je staat nu bij de onderste stip)

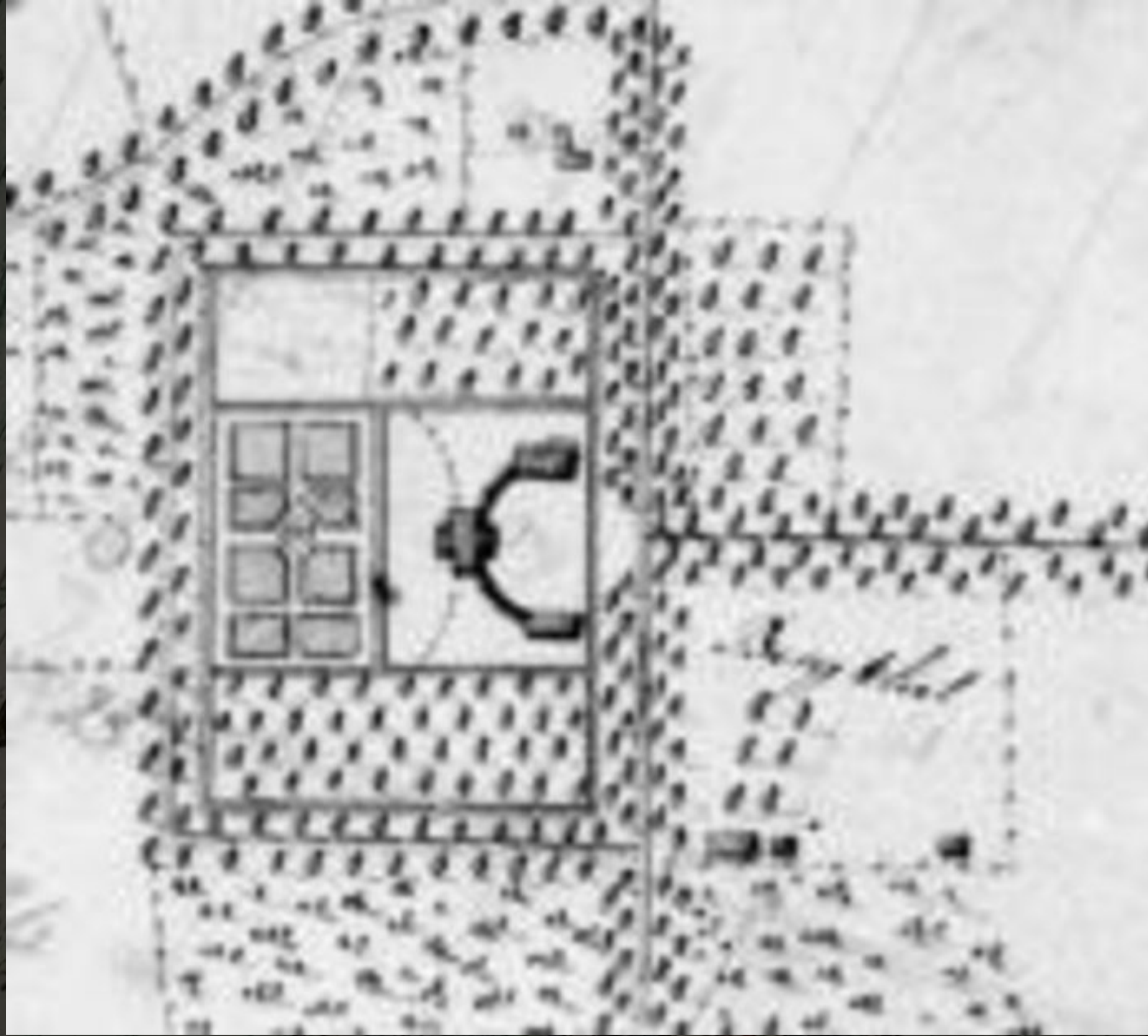
13. KASTEEL BERGVLIET

Volg het Koestraatje. Het leidt je over het golfpark van Landgoed Bergvliet.

Tijdens de onlusten in België in 1838 werden de Kleine Schans en Munnikenhof hersteld. Je wist immers maar nooit hoe ver de opstand van onze zuiderburen kon oplopen.

Het kasteel Bergvliet, dat ergens op deze plek zou hebben gestaan moest wijken. Een heus kasteel met twee vleugels, tuinen en een slotgracht. Het werd veelal bewoond door legerofficieren waaronder Kolonel Jan Baptist de Sales, waarnaar de Salesdreef genoemd is.

Wij rijden het laatste stuk door het Koestraatje (grotendeels zandpad) en het gehuchtje Ter Aalst. Aan het einde ga je linksaf de brug over.

14. SCHANS HET PANNENHUIS

Denk vooral niet dat hier ooit een huis stond met een dak van dakpannen. En ook niet een herberg met een uitgebreide pannenvoorraad.

Op deze plek, waar tegenwoordig een aardig balletje gegolfd wordt, zie je nog altijd de zonk in het landschap die deed denken aan een pan.

De Republiek werd in het rampjaar 1672 aangevallen door Fransen, Engelsen en Duitsers. Rondom die tijd moet er een schans (aarden wal) hier hebben gelegen waarachter soldaten van de Republiek zich konden verschuilen terwijl met name de Engelsen grote schade aanrichtten in de bossen, velden, akkers en boereneigendommen.

De Engelsen en Fransen waren veelal ingekwartierd in de dorpen en herbergen. De herberg die op deze plek stond heette 'Het Pannenhuis' en we weten nog dat de waard, Cornelis Bus elke ingekwartierde soldaat maar liefst 62 gulden en 8 stuivers vroeg. En vanwege hun vandalistische trekjes, kregen de Engelsen na zes uur geen bier meer.

15. WOII

De brug waarover je nu loopt werd in de Tweede Wereld Oorlog stuk geschoten. De bewoners van het oude café 't Kopske, nu Pannenkoekenrestaurant Koeckers, onderhielden daar tijdenlang nog een illegale veerdienst. Uiteindelijk werd er in november 1944 fel gevochten tussen Poolse troepen en de Duitsers.

HET BOEK

In 2023 komt het derde Legendejagersboek uit. Het is een verhalenbundel die helemaal in het teken staat van de Zuiderwaterlinie, stelling Breda-Geertruidenberg. Opdracht voor dit verhaal is gegeven door de Alliantie Zuiderwaterlinie.

In het verhaal dwaalt de lezer door de Grote Opstand (Tachtigjarige oorlog), Franse bezetting en de tijd van de Belgische Opstand. De verhalen spelen zich af in Terheijden, Den Hout, Spinolaschans, Made, Geertruidenberg en het gebied rondom Waspik en Sprang Capelle en zal uitgegeven worden door Uitgeverij Boekscout.

Wil je een melding als het boek uitkomt? Abonneer je dan op onze nieuwsbrief door ons een email te sturen.

[Of klik hier voor onze boekenpagina.](#)

LEGENDETOCHTEN / SPELLEN / VERHALEN VERTELLERIJEN

STICHTING LEGENDEJAGERS

Hoeveel verhalen kent u uit uw eigen omgeving?
De Legendejagers stellen zich ten doel om de oude sagen, legenden, volksverhalen en geschiedenis op een lichtvoetige manier onder de aandacht te brengen in legendetochten, verhalenvertellingen en avontuurlijke activiteiten voor jong en oud!

[Klik hier voor een overzicht van al onze legendetochten.](#)

[STICHTING LEGENDEJAGERS](#)

www.legendejagers.nl

legendejagers@gmail.com

06-28352142

© 2022 Legendejagers
Opmaak en illustraties:
Skapare Plan

